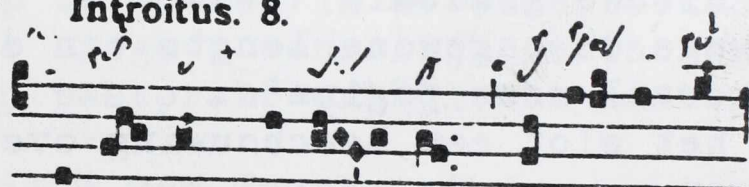

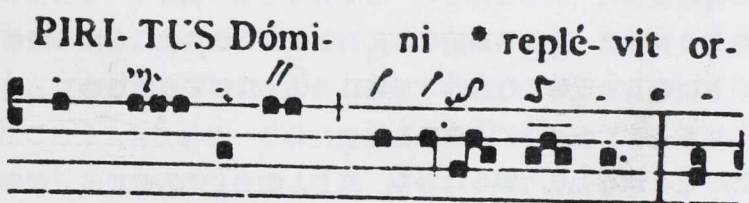

KERKORAAL

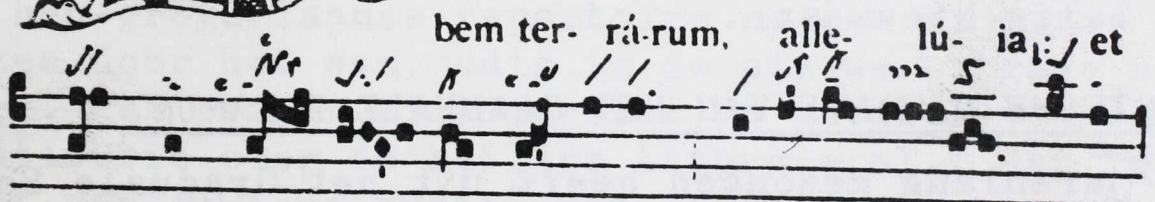
S^x Introitus. 8.

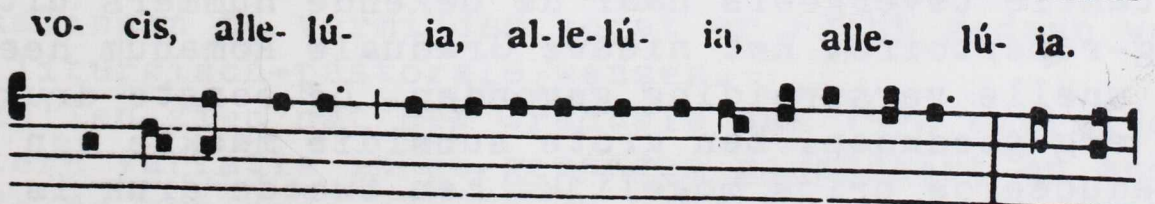
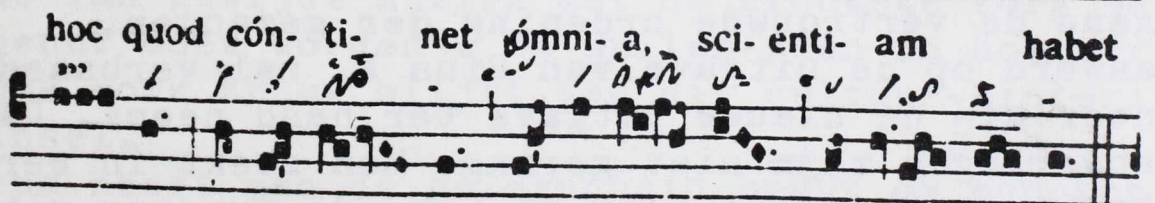
+ Ant.
Spiritus

128

? *cf* { 166
233

Ps. Exsúrgat De-us, et dissi-péntur in-i-mi-ci e-jus: et fú-

K E R K O R A A L

Jaargang 1976 Nummer 5
24-12-1976.

Redactie: J.v.Hout, R.v.d.Laar, J.Leenen, S.v.Lieshout
J.v.Ommereen.

Redactieadres: Havenweg 2, Aarle-Rixtel.
tel. 04928-1512.

Kopij vóór 1 februari 1977

VOORWOORD.

In deze kerstkerkoraal treft men een uitgebreid artikel aan, overgenomen uit het Gregoriusblad, handelend over het nieuwe graduale 1974.

Vanwege de ongewone lengte van dit artikel, telt deze kerkoraal meer pagina's.

Aan het slot een beschouwing over Kerstmis van Pastor Haasen.

De nieuwe jaargang zal openen met een verslag van de informatieavond van 6 november j.l. voor de Amici Cantus Gregoriani.

De redactie wenst alle lezers een Zalig Kerstfeest en een Zalig Nieuwjaar.

DE NIEUWE UITGAVE VAN HET GRADUALE ROMANUM.

Wie jarenlang gezongen heeft uit het Graduale Romanum volgens de vertrouwde ordening der gezangen, gebaseerd op de uitgave van Pius X, zal verbaasd zijn wanneer hij de nieuwe uitgave ter hand neemt. De veranderingen zijn niet gering. Men zoekt in eerste instantie tevergeefs naar de bekende nummers uit het zang-repertoire. Het nieuwe Graduale Romanum heeft een snelle verspreiding gevonden. De eerste druk ervan was erg goedkoop. Een grote subsidie maakte een gereduceerde prijs mogelijk. Een tweede druk is inmiddels verschenen waarin opnieuw correcties zijn aangebracht.

Het nieuwe boek is verschenen in een tijd waarin nogal wat musici, vermoeid van het vele experimenteren, terugvallen op het beproefde repertoire. Het gregoriaans staat immers weer in de aandacht. Men vindt erin een overzichtelijke rangschikking van de gezangen zoals ze na het tweede Vaticaanse concilie geordend zijn.

Een critische beoordeling zal zich dienen te richten op de diverse aspecten die het nieuwe Graduale onderscheiden van het oude. Vooral de geheel vernieuwde lezingencyclus en het wegvallen en verplaatsen van kerkelijke feesten en gedachtenissen van heiligen maakten een nieuwe orde van gezangen noodzakelijk. Op zichzelf maakte dat alles een nieuw gezangenboek nog niet noodzakelijk. Men kon immers volstaan met het raadplegen van de ORDO CANTUS MISSAE om de aangepaste missen op te zoeken in de oude boeken. Toch heeft men een nieuwe uitgave wenselijk geacht om andere motieven, van pastorale en cultuur-historische aard.

Zoals ooit het concilie van Trente schoon schip maakte met allerlei liturgische gezangen vanwege hun marginale betekenis of hun artistieke ontoereikendheid, zo heeft de post-conciliaire commissie van Vaticanum II de gelegenheid te baat genomen om het grootste deel van het neo-gregoriaanse repertoire op een zijspoor te zetten door het eenvoudig in de nieuwe uitgave weg te laten. Men beriep zich terecht op artikel 114 van de Constitutie over de heilige Liturgie nl., dat "de schat van gewijde muziek met de grootste zorg bewaard en benut moet worden". We zullen zien in hoeverre het nieuwe boek trouw blijft aan dit cultuur-historisch beginsel.

Tevens heeft men de gelegenheid benut om monotone herhalingen te vermijden zodat er recht gedaan wordt aan liturgisch-pastorale wensen.

We zullen zien dat het Graduale van 1974 enerzijds een grotere variatie in de gezangen garandeert en anderzijds de vrijheid schept om bepaalde nummers te herhalen waar dit nodig moge zijn om pastorale redenen. De gevoeligheid voor de actuele pastorale situatie blijkt

overtuigend aanwezig. Vooral de functionaliteit van elk gezang zoals deze is geformuleerd in de Instructio van 1967, krijgt hier zijn praktische toepassing. Bij nader inzien blijkt de inhoud van het boek bepaald door twee uitgangspunten: aanpassing van het gregoriaans aan de nieuwe liturgisch-pastorale eisen en behoud van de oudste gregoriaanse schat. Men heeft de kans waargenomen de beste traditie van het gregoriaans te handhaven en zelfs door toevoeging van twintig klassieke stukken te verdiepen en tegelijk een zuivering aan te brengen door^x dit elimineren, zijn gevuld met melodieën uit de klassieke periode. Er zijn immers melodieën vrijgekomen door het vervallen van quatertemperdagen, de vóórvasten; nieuwe misformulieren waren nodig voor de week voorafgaande aan Kerstmis, voor de dagen tussen Hemelvaart en Pinksteren en de laatste reeks zondagen door het jaar.

Wie deze uitgave kritisch ter hand neemt vraagt verder. Er zijn immers méér criteria. Heeft men oog gehad voor pastorale situaties waar de muziekcultuur nog in de kinderschoenen staat?

Hoe is het gesteld met de "overlevering" van de klassieke melodieën? Iedere insider weet dat de oude vaticaanse editie wemelt van de fouten.

Welke zijn de normen die musicologen mogen stellen aan de nieuwe uitgave? Sinds het begin van deze eeuw is de studie en de kennis van het gregoriaans voortgeschreden. Inzichten in de grondtekst zijn toegenomen en via kennis van de oudste notatiesystemen heeft men meer greep gekregen op de uitvoeringspraktijk.

De oude methode van Solesmes is allang niet meer alleen-zaligmakend. Het netwerk van ictustekens is aan vernieuwing toe tenminste als men nog via de beproefde methode van Mocquereau wil binnendringen in de atmosfeer van de melodieën.

Hebben de redacteurs van de nieuwe uitgave dit netelig probleem opgepakt of hebben ze het laten liggen voor de toekomst?

De kans was er, uitgerekend op dit moment, om ernst te maken met de resultaten van de semiologische school van Cardine die al jaren pleit voor een andere benaderingswijze.

Dat dit alles achterwege gebleven is, kan men toeschrijven aan de zorg van de uitgevers om niet te breken met de levende traditie en extra verwarring in de pastoraal te vermijden. Toch had men, zonder onrust te verwekken, de ictustekens kunnen weglaten en de partituur kunnen verhelderen door het aanbrengen van speciale oriscus- en strofetekens.

De sponsor van de nieuwe uitgave blijkt een stem in het kapittel gehad te hebben door voorkeur uit te spreken voor de bestaande overlevering van de melodieën. Dat er desondanks toch lichte correcties zijn aangebracht, is te danken aan musicologen in de redactie die het niet konden nalaten inconsequenties weg te werken.

De aanwezigheid van de ictustekens maakt de uitgave opnieuw tot een privé-uitgave van Solesmes.

We zullen trachten in het volgende een beoordeling te geven van de verschillende waardegebieden die de aandacht hadden van de redactie:

- de liturgische waarde (aanpassing aan het nieuwe calendarium)
- de cultuur-historische waarde (onderscheid tussen klassiek en neo-gregoriaans)
- de pastorale waarde (aanpassing aan de huidige situatie van veel koren)
- de musicologische waarde (aanpassing aan de huidige stand van wetenschap).

De vraag op de achtergrond is: in hoeverre dwingen criteria van zo'n uiteenlopende aard tot een compromis?

Uit alles blijkt dat de redactie zich positief heeft opgesteld t.a.v. de opdrachtgevers. Overal speurt men de moeite die men zich heeft getroost zonder veel kleerscheuren uit een labirynth te voorschijn te komen.

De nadruk van mijn beoordeling zal liggen op een waardering van de musicologische kant van het boek. Verschillende commentatoren zijn reeds ingegaan op de liturgische, de cultuurhistorische en de pastorale waarden. In deze materie zal ik beknopt zijn en trachten enkele aanvullingen te geven.

LITURGISCHE WAARDE

Het nieuwe Graduale Romanum bevat de volgende indeling:

- a. **Proprium de Tempore**: het kerkelijk jaar is ingedeeld in Advent, Kersttijd, Veertigdagentijd, Paastijd en Tijd door het Jaar. Definitief zijn komen te vervallen: de tijd van de Voorvasten (Septuagesima etc.), het Pinksteroctaaf en de Quatertemperdagen. De zondagen na Epifanie vallen onder de tijd door het jaar.
- b. **Commune Sanctorum**: dit gedeelte heeft in vergelijking met het oude graduale een forse uitbreiding ondergaan. In de ORDO CANTUS MISSAE staat deze afdeling achter het Proprium Sanctorum, zoals dat gebruikelijk was in het oude Graduale. Thans is het naar voren geschoven zodat het Proprium Sanctorum ernaar kan verwijzen.
De veranderingen zijn opvallend. Vroeger omvatte dit hoofdstuk zes en zeventig pagina's, thans echter honderd-drie-en-dertig. Er zijn veel gezangen opgenomen uit het vroegere Proprium Sanctorum. Facultatieve heiligenfeesten ontleenen aan dit repertoire hun aangepaste gezangen. De algemene indeling is eenvoudiger en meer overzichtelijk terwijl de keuze-mogelijkheden voor ieder feest zijn uitgebreid. Bij de herdenking van een kerkleraar kan men kiezen uit vijf introitus-gezangen, zeven offertoria en vijf communio's.
- c. **Proprium Sanctorum**: dit hoofdstuk, beduidend korter van omvang, bevat nog slechts het speciale gedeelte dat niet voorkomt in het Commune. Dit proprium loopt merkwaardigerwijze van één januari tot een-en-dertig december. Heiligenfeesten die vroeger deel uitmaakten van het Kerstoctaaf (Proprium de Tempore) staan nu in dit hoofdstuk.
Opvallend is het wegvallen van vele neo-gregoriaanse melodien. De reden hiervan is ofwel het wegvallen van het bijbehorend feest of een vervanging van deze late melodien door klassieke nummers.

Zo is de hele mis van de heilige Bonifacius van 5 juni geschrapt en vervangen door gregoriaans uit de karolingische tijd.

Alleen een klein aantal heiligenfeesten heeft zijn eigen gezangen behouden zoals Laurentius, Petrus en Paulus, Michael, Gabriel, Rafael en de Mariafeesten van vijftien augustus en acht december.

Opvallend is de titelverandering van het feest van Maria Lichtmis, vroeger aangeduid met "In Festo Purificationis", thans met de titel "In Praesentatione Domini".

- d. Missae Ritualis ad diversa et votivae: onder deze titel is samengevat het speciale gedeelte aan gezangen dat bedoeld is voor thematische diensten, behorende bij een bepaalde gebeurtenis. De missae rituales zijn de missen bij het doopsel, vormsel, priesterwijding, huwelijk en sacrament van de zieken en bovendien de formulieren bij een religieuze professie en de wijding van een abt.

De missae ad diversa zijn gericht op speciale intenties, bijvoorbeeld de noden van de kerk en de wereld. De votiefmissen richten zich op een of ander geloofsmysterie, bijvoorbeeld de mis voor het kostbaar Bloed. Andere votiefmissen zijn bedoeld voor een aparte Mariagedachtenis of voor de apostelen.

De nieuwe Ordo heeft een verfijning aangebracht in de thema's. De missen "Contra paganos" en "Ad tollendum schisma" zijn geschrapt en we vinden nieuwe formulieren voor de eenheid onder de christenen en voor de vervolgde kerk. De gezangen van de nieuwe missen zijn uiteraard niet nieuw doch ontleend aan het klassieke repertoire.

- e. Liturgia defunctorum: dit is thans een hoofdstuk apart. Klaar en overzichtelijk is dit gedeelte opgebouwd uit drie delen:

Eerst de mis voor de uitvaart of gedachtenis

van de overledene, dan de uitvaartmis voor een overleden kind en tenslotte een uitgebreide Ordo exsequiarum. Deze bevat gezangen voor de wake, de processie naar de kerk en naar het kerkhof. Liturgisch gezien is het belangwekkend dat dit alles is opgenomen in het Graduale. Vroeger moest men deze gezangen zoeken in het Liber Usualis. De uitvaartmis bevat een ruime keuze aan gezangen. Opvallend is zelfs dat de Paastijd aangepaste gezangen heeft. Zelfs in tijden van diepe rouw en misschien juist op zulke momenten wordt de mens door de kerk opgeroepen om te geloven in de verrijzenis van de Heer, het paasmysterie dat centraal staat in elke Eucharistie.

- f. Cantus in Ordine Missae: deze titel is nieuw en duidt zowel op het Kyriale als op de dialooggezangen tussen priester en volk. De dialooggezangen krijgen de volle aandacht. Zij verlevendigen immers het gemeenschapskarakter van de liturgie. Priester en volk dialogeren voortdurend, in het begin van de mis, bij de gebeden, het evangelie, het begin van het Eucharistisch Gebed, op het einde van de lezingen, het embolisme. Ook de acclamaties vormen een onderdeel van de betrokkenheid van het verzamelde volk bij de Eucharistie. Interessant is ook de aanpassing van het Kyriale en de nieuwe indeling ervan.
- g. Ad Diversa: Dit hoofdstuk omvat enkele veel voorkomende gezangen zoals het Te Deum, Veni Creator en de litanie van alle heiligen. Het Te Deum is opgenomen - naar pastorale behoefte - in drie versies.
- h. Missae propriae ordinis Sancti Benedicti: Omdat het Graduale een privé-uitgave is van de Benedictijnen van Solesmes, heeft men van de gelegenheid gebruik gemaakt om het eigen gedeelte af te drukken. Interessant is het feit dat in dit hoofdstuk de verbeterde versie is gegeven van de

melodieën. In ritmisch en melodisch opzicht zijn de melodieën gecorrigeerd.

Na deze algemene beschrijving richten we de aandacht op twee speciale onderdelen.

Allereerst de communiogezangen: dit type vervult in de traditie een dubbele rol. Sommige communio's zijn - wat de tekst betreft - gericht op de Eucharistie als zodanig, andere bestaan uit evangelie-teksten. Vanwege de driejarige lezingencyclus die thans is ingevoerd, was het noodzakelijk om de thematische communiogezangen aan de veranderde lezing aan te passen.

Vooraf in de tijd door het Jaar treft men aparte communio's die aansluiten bij de evangelies van het jaar A, B en C. Ook introitusgezangen, graduales en alleluia's zijn weliswaar aangepast. Aangezien hier meest algemene psalmteksten worden gebruikt is de aanpassing minder stringent geweest. Als voorbeeld nemen we de tweede zondag door het Jaar. In jaar A wordt gelezen uit het Johannesevangelie, nl. hoofdstuk 1, 29-34. Het betreft de getuigenis van Johannes de Doper. De communio Laetabimur is niet thematisch doch algemeen van aard.

In het tweede jaar wanneer het gaat om de roeping van Andreas is wel een thematische communio gekozen nl. Dicit Andreas, gebaseerd op dezelfde tekst als het evangelie. In jaar C wordt het verhaal gelezen van de bruiloft van Kana waarbij de thematische communio hoort: Dicit Dominus, implete hydrias. De samenstellers van het nieuwe Graduale zijn uiterst bedacht geweest op deze thematische verwantschap. Iedere communio is verbonden met enige aangepaste psalmverzen. Is er geen vaste psalm voorgeschreven dan kan men steeds psalm 33 gebruiken die als vaste communiopsalm in de traditie bekend staat.

De liturgische gevoeligheid van deze nieuwe uitgave blijkt overtuigend wanneer men de aandacht vestigt op de Mariafeesten.

De vergelijking tussen het oude en het nieuwe boek levert een interessant beeld op. Het aantal Maria-

feesten is nagenoeg gelijk gebleven. Het oude Graduale bevatte - uitgezonderd vigilie en octaaf-dagen - veertien algemene Mariafeesten. Het nieuwe Graduale bevat er dertien, behalve één feest dat eigen is aan de benedictijnse traditie.

Maria's moederschap dat vroeger in oktober gevierd werd, heeft een ereplaats gekregen in de Kersttijd nl. op één januari. In de liturgische kalender is thans opgenomen het feest van Maria Koningin op twee-en-twintig augustus en Maria's onbevlekt hart, vroeger ingedeeld bij de bijzondere feesten.

De instelling van een apart Mariafeest in de Kersttijd is bijzonder zinvol. Het thema Maria Koningin sluit aan bij het Mariafeest van vijftien augustus. Twee erkende Mariafeesten uit het oude Graduale hebben een nieuwe titel ontvangen. Het feest van Maria Boodschap dat vroeger de titel droeg "In Festo Annuntiationis B.M.V." is herdoopt in "in Annuntiatione Domini" en - zoals reeds is opgemerkt - is ook Maria Lichtmis gerangschikt onder de Feesten van de Heer. Bewust hebben de liturgen de aandacht willen leggen op het centrum van het feest: de inhoud van de boodschap aan Maria en de epifanie van de Heer in de tempel van Jerusalem. Twee minder bekende Mariafeesten zijn weggevallen t.w. "Maria de Mercede" en "Festum Nominis Sanctissimi B.M.V.".

Tien feesten zijn blijven staan. Dat wil niet zeggen dat de gezangen ongewijzigd zijn gebleven. We constateren nogal wat veranderingen die niet zonder meer voor de hand liggen.

In het kort zullen we de 10 formulieren bespreken:

- "In Assumptione B.Mariae Virginis" (15 augustus).

De nieuwe Ordo geeft de mogelijkheid van een tweede introitus nl. Signum magnum, waarvan de tekst is genomen uit het boek van de Openbaring en exact past bij de inhoud van het feest. De algemene introitus mag echter ook gebruikt worden.

Graduale Propter veritatem is vervangen door graduale Audi filia. De communio Optimam partem waarvan de tekst noch uit de psalmen noch uit het

nieuwe testament stamt en als compositie van late oorsprong is, is vervangen door een fragment van het Magnificat.

Het canticum Mariae krijgt dus een volwaardige plaats in de mis.

- "In nativitate B. Mariae Virginis" (8 september). De bestaande communio Beata viscera is opnieuw vervangen door de bovengenoemde comm. Beatam me dicent. De nieuwe Ordo neemt het formulier over van het feest "In Visitatione B.M.V." uitgezonderd alleluia Solemnitas gloriosae Mariae, die is ingevoegd. De reden waarom, is voor mij niet duidelijk. Het is een typemelodie en de tekst is noch uit het nieuwe testament noch uit de psalmen. De introitus Salve sancta parens die - wat de melodie betreft - een aanpassing is van intr. Ecce advenit, is vervangen door intr. Gaudeamus.
- "B. Mariae Virginis Perdolentis" (15 september). De gezangen van dit devotiefeest van Maria's zeven smarten is slechts gedeeltelijk gezuiverd. De introitus is wellicht gehandhaafd vanwege de schriftuurtekst. Graduale Dolorosa is gelukkig verwijderd: tekst en melodie zijn van recente datum. Het vervangende graduale is uit de klassieke traditie. Gehandhaafd is het neogregoriaanse alleluia, wellicht vanwege de band met de erop volgende sequens Stabat Mater. De rubriek zegt immers: wanneer het alleluia met het vers gezongen worden, kan de sequens worden toegevoegd.
- "In Praesentatione B.M.V." (21 november)
Deze mis is geheel vernieuwd en liturgisch gezuiverd. De nieuwe Ordo kiest all. Adorabo. De tekst speelt in op het hoofdthema, de Presentatie van Maria in de tempel. De melodie is bijzonder fraai en oud van herkomst.

- "B. Mariae Virginis a Rosario" (7 oktober)
De verandering is ingrijpend. Alleen graduale - de klassieke Propter veritatem - en communio zijn gehandhaafd. De communio is ontleend aan het Hooglied en sluit harmonisch aan bij het thema. Het merkwaardige all. Solemnitas dat gehandhaafd was op het feest van Maria's geboorte is hier vervangen door een oude melodie op de tekst Felix es sacra Maria. In plaats van de magere offertoriummelodie In me gratia is off. Ave Maria ingezet. In dit gewaad van waardige gezangen is dit feest bijzonder verrijkt.
- "B. Mariae Virginis de Lourdes" (11 februari)
De vernieuwing van dit feest lijkt me een compromis. Men wilde klaarblijkelijk het oude formulier herstellen. Alle melodieën zijn van recente datum en inferieur van kwaliteit. De samenstellers verwijzen thans naar het formulier van acht december behalve de introitus. Hier verkiest men intr. Vultum tuum.
- "B. Mariae Virginis de Monte Carmelo" (16 juli)
De neo-gregoriaanse melodieën t.w. all. Per te Dei genitrix en comm. Regina mundi zijn vervangen door klassieke stukken. Opnieuw dus een opmerkelijke verbetering.
- "In Dedicatione Bas. S. Mariae" (5 augustus)
De oude en de nieuwe Ordo verwijzen naar de missa votiva voor de tijd door het jaar.

Wie dit overzicht bekijkt, moet bekennen dat de nieuwe Ordo drastisch afwijkt van de oude Ordo. Enkele missen zijn ingrijpend veranderd. Alleen de mis van acht december is gehandhaafd vanwege de jonge traditie die overal wortel heeft geschoten. Vooral heeft men gelet op de tekstkeuze. In de co. Florete heeft alleen de tekst de doorslag gegeven. De melodie van recente datum neemt men op de koop toe. De integratie van schriftuur en gezang is bepalend geweest bij het hervormingswerk. Met recente teksten zijn ook recente melodieën opgeruimd.

PASTORALE WAARDE

Wie het nieuwe graduale opslaat vindt aan het begin van het Proprium de Tempore een belangrijke opmerking: "In omnibus Missis de Tempore eligi potest pro opportunitate, loco cuiusvis cantus diei proprii, alius ex eodem tempore". Bij de missen uit het tijdeigen kan men naar believen in plaats van de eigen gezangen een ander uitkiezen uit dezelfde tijd. Deze rubriek mag men gerust beschouwen als een pastorale steun aan koren die niet bij machte zijn elke zondag een nieuw repertoire in te studeren. Uit esthetisch oogpunt is het immers te prefereren enkele gezangen goed te zingen dan alle aangegeven gezangen op slechte wijze. Deze pastorale grondregel krijgt zijn bevestiging bovendien in een lijst communio-antifonen die te allen tijde gezongen mogen worden.

Deze gezangen zijn:

Ego sum vitis vera
Gustate et videte
Hoc corpus
Manducaverunt
Panem de caelo
Panis quem ego dederō
Qui manducat.

Alle teksten van deze gezangen zijn speciaal gericht op de Eucharistie. Ook kan men op heiligenfeesten en solemniteiten intr. Gaudeamus herhalen, tenminste als men de titel van het feest en de naam van de heilige invoegt.

Betekenen deze concessies geen verarming van de koormuziek?

Als de pastorale aanbevelingen zouden leiden tot een monotoon herhalen van steeds dezelfde gezangen in een bepaalde liturgische tijd, vervalt men in een verschraling. De geest van de hervorming bedoelt het tegenovergestelde. Men heeft veel keuzemogelijkheid gegeven om de koren te stimuleren regelmatig te variëren. In parochies waar veel uitvaarten

zijn, heeft men de mogelijkheid telkens te veranderen. De uitbreiding van het Commune Sanctorum is bedoeld om de monotonie te vermijden. Het is echter - vanuit pastoraal standpunt - een wijze raad om de aangeboden rijkdom aan gezangen niet verplichtend te stellen. Dat zou een extra belasting betekenen voor koren die tevens de moeite nemen om in de landstaal te zingen. De kerkmuziek moet aansluiten bij de schriftlezing. Deze integratie wordt door een verbreding van het repertoire vergemakkelijkt.

In de inleiding op het nieuwe Graduale staat het volgende te lezen: "Het weglaten van gedeelten die latere neo-gregoriaanse imitaties bevatten heeft tot gevolg dat slechts de authentieke gregoriaanse gezangen bewaard blijven, ofschoon het hun die daar de voorkeur aan geven altijd vrij staat de neo-gregoriaanse melodieën te bewaren en te zingen (Deze melodieën worden in deze privé-uitgave weggelaten). Want geen enkele van deze gezangen is volledig geschrapt uit het Graduale Romanum".

Men kan dit beschouwen als een compromishouding. Enerzijds schrappen van een belangrijk aantal gezangen en anderzijds toch toestaan dat ze kunnen worden gezongen. Men laat echter duidelijk blijken dat het neo-gregoriaans in artistiek en liturgisch opzicht achter staat bij het klassieke repertoire. Vooral ten aanzien van niet bijbelse teksten is men radicaal geweest. Maar men wil niet in één slag breken met de traditie.

Vele koren missen de traditione huwelijksmis die begint met intr. Deus Israel. Het formulier is formeel niet afgeschaft maar men wil het wel te zijner tijd vervangen door het nieuwe.

Het feit dat de nieuwe uitgave de late melodieën weglaat, brengt met zich mee dat ze na het verdwijnen van de oude boeken zullen verdwijnen. Deze geruisloze afbouw hebben de samenstellers voorzien.

Uiteindelijk blijkt de liturgisch-pastorale geest het gewonnen te hebben in verschillende missen uit het hoofdstuk "Ad Diversa". Thema's als "In conventu spirituali" (mis bij gelegenheid van een spirituele of pastorale bijeenkomst), "Pro humano labore

sanctificando" (mis ter heiliging van de menselijke arbeid) en het weglaten van de mis "Ad tollendum Schisma" getuigen van een eigentijdse opvatting. De indeling van het boek die uiterst doorzichtig is, helpt de ware amateur om er snel wegwijs in te worden. Boven de melodieën staat bovendien de bron van de tekst vermeld. Degenen die het latijn niet machtig zijn kunnen door middel van een goede bijbelvertaling de inhoud achterhalen. Enkele kleine pastorale handreikingen zijn tenslotte nog te noemen,

"Na het offertorium kunnen in overeenstemming met de traditie verzen gezongen worden die echter altijd weggelaten kunnen worden".

Men suggereert verbreding van mogelijkheden doch laat tevens de vrijheid om er gebruik van te maken. Door het feit echter dat ons boek de offertoriumverzen niet afdruckt, is de suggestie om ze te zingen vrijwel overbodig en nutteloos geworden.

Pastoraal gesproken is ook de opmerking omtrent het zingen van de Kyrie-litanie belangrijk. Men wil - zo mogelijk - het Kyrie-Christe-Kyrie reduceren tot twee aanroepingen zodat het volk alternerend met het koor kan zingen. Tegelijk wordt erbij gezegd: "Wanneer er negen aanroepingen staan aangegeven, vereist de vorm der muziek ook dat ze alle negen worden gezongen". De artistieke waarde mag niet overvleugeld worden door het pragmatisme!

CULTUURHISTORISCHE WAARDE

De redacteuren van het nieuwe Graduale willen - nu de kerkmuziek tweebenig geworden is - nl. Latijn en volkstaal - uit de traditie het beste redden wat er te redden valt. Men heeft duidelijk de voorkeur gegeven aan gezangen uit de gouden periode vooral aan het klassiek repertoire dat op schrift is gesteld in de negentiende eeuw. De alleluia-verzen, vaak later van datum, zijn klassiek te noemen als ze op schrift zijn gesteld vóór de twaalfde eeuw.

Het oude repertoire is bijna toereikend door het wegvallen van enkele liturgische tijden zoals de voorvasten. Toch is een kleine aanvulling gedaan vanuit de oude traditie. Twintig stukken zijn toegevoegd, bijna de helft hiervan bestaat uit alleluia's. Enkele van de nieuw ingevoerde alleluia's zijn niet origineel, het zijn adaptaties aan stam-melodieën. De teksten ervan behoren wel tot de oude liturgische overlevering.

De teksten van de introitusantifonen, graduales, offertoria en communio-antifonen zijn bijna allemaal ouder dan de melodieën. Vele teksten komen al voor in het Antiphonale Missarum Sextuplex dat de oudste liturgische traditie bevat.

We geven nu de volledige lijst van de nieuwe gezangen naar het model van P. Ludwig. Achter de titels vinden we letters die de afkortingen zijn van de betreffende bron:

Sext. betekent Missarum Sextuplex

M. d.w.z. Graduale van Monza (VIII-IX eeuw)

R. d.w.z. Antifonarium van Rheinau (VIII-IX eeuw)

B. d.w.z. Antifonarium van Mont Blandin (VIII-IX eeuw)

C. d.w.z. Antifonarium van Compiègne (IX eeuw)

K. d.w.z. Antifonarium van Corbie (IX-X eeuw)

S. d.w.z. Antifonarium van Senlis (IX eeuw)

Andere vindplaatsen zijn: Monumenta monodica medii aevi vol. II, uitgegeven door B. Stäblein en Thematischer Katalog der ältesten Alleluia-Melodien (X-XI eeuw) van de hand van K.H. Schlager. In deze kataloog staan de melodieën gerangschikt naar de finalis G (sol) en D(re).

Met deze letters worden in het volgend lijstje ook de melodieën aangeduid. Monumenta monodica wordt afgekort met MM.

I. INTROITUS

Memento nostri, Domine (p.29):

fer. IV hebdom. III Adv.

Sext.

C

II. GRADUALE

Posuisti, Domine (p.78):

22 ian., S.Vincentii Sext. M BCKS

III. OFFERTORIA

Audi, Israel (p.30):

fer. IV hebd. III Adv. Sext. R

Repleti sumus (p.88):

28 apr., S.Petri Chanel Sext. BCKS

Viri Galilaei ad lib. (p.51):

In Ascensione Domini Sext. RBC S

IV. ALLELUIA

Benedictus qui venit (p.34):

In Baptismate Domini D 27

Cantate Domino (p.55):

hebd. VI per annum D 120

Disposui testamentum (p.77):

2 ian. Ss. Basilii Magni et

Gregorii Nazi-anzeni Sext. M BCKS

Domine dilexi (p.102):

21 aug., S.Pii X: adaptation
sur Dies sanctificatus (n.17),
passim après le XI s.

Emitte Spiritum tuum (p.53):

Dom. Pentecostes in vigilia:
adaptation sur Surrexit Christus
qui (n.82), passim après le XI s.

Iustus non conturbabitur (p.87):

28 apr., S.Petri Chanel Sext. CKS

Laetabitur iustus (p.79):

22 ian., S.Vincentii G 274

Lauda anima mea (p.59):

hebd. XXIX per annum Sext. RBCK

Laudate Dominum, omnes gentes (p.54):

hebd. V per annum D 4

Requiem aeternam (p.143):

missae defunctorum G 271

V. COMMUNIONES

Ego sum vitis vera (p.50):

hebd. V Paschae

Sext.

BCKS

Mitte manum tuam (p.138):

missa votiva de Ss. Corde

Iesu T.P.

MM II, p.476

Qui biberit aquam: mel. altera (p.38):

Dom. III Quadragesimae

Sext.

RBCKS

Veni Domine (p.31):

fer. IV hebd. III Adv.

Paris B.N.ms.lat.780
graduel de Narbonne

Voce mea (p.31): sabb.

post cineres

Sext.

RBCKS

(wordt vervolgd)

^x weggevallen op blz. 4: "het elimineren van vele neo-gregoriaanse melodieën die in het verloop van de tijd waren ingeburgerd. Lege plaatsen, hier en daar ontstaan door".

A. Kurris.

Dit artikel is overgenomen uit het Gregoriusblad jaargang 100 - afl. 2 - juni 1976.

KERSTMIS.

God is ons mensen altijd nabij; Hij heeft zelfs onder ons gewoond en de Bijbel denkt dan heel concreet aan: Hij is onze buurman geworden. Niemand heeft God ooit gezien, maar Jezus heeft door zijn leven laten zien, dat God mét ons is.

Met Kerstmis vieren we, dat God Jezus Kristus van het begin af aan nabij is geweest. God was voor Hem vanaf het allereerste moment de God aan wie alle leven toebehoort; de God, die een begin maakt waar

menselijkerwijs gesproken geen beginnen meer aan is. Kerstmis is het feest van leven, de viering van Gods kracht in mensen, Hij is de bron van alle leven, Hij staat aan het begin en Zijn nabijheid geeft hoop aan ons mensen. Het feest van het leven is te allen tijde de moeite waard om te vieren, want het is niet vanzelfsprekend, dat het leven geeerbiedigd wordt. Mensen beschikken over het leven van medemensen. Konkrete voorbeelden hiervan wil ik u op dit feest besparen, wel wil ik er u op wijzen, dat de Kerstliturgie óók laat zien hoe gemakkelijk het leven geschonden wordt: de kindermoord van koning Herodes. Kerstmis is het feest van leven geven, van geboren worden, van veranderen, van groei naar toekomst, van denken aan morgen, van verwachten... en daarom is misschien een kind toch wel een goed beeld. "Allen die in Hem geloven, worden kinderen van God.

A.G.Haasen.

